

Nagy Janka Teodóra

**A törvény fogalom használata és közelítései
Nagy Olga *A törvény szorításában* című
monográfiájában – kolozsvári adatok a magyar
jogi néprajz kutatástörténetéhez¹**

A tanulmány az etnológia rokontudományainak körét (irodalom- és művészet-történet, régészet, történelem, nyelvészet, földrajz, szociológia) a jogtudománnyal bővítve a jogi néprajz erdélyi kutatóiról, kutatási eredményeiről kíván egy első közelítést adni.² Ennek során Nagy Olga *A törvény szorításában (Paraszti értékrend és magatartásformák)* címmel megjelent monográfiáját, illetve annak elsősorban a népi jogélethez kapcsolódó fejezetét, illetve jogi néprajzi szemléletét vizsgálom.³

Nagy Olga (1921–2006) több szállal is kötődik Kolozsvárhoz, a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem jogelődjéhez, az ott folyó néprajzi képzéshez. Kolozsváron hallgatta marosvásárhelyi középiskolai tanulmányai befejezését követően egy évig 1939-ben a Református Teológia előadásait, itt végzett tanítóképző tanfolyamot 1944-ben, majd a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem magyar–néprajz szakán szerzett diplomát

¹ A tanulmány az NKFIH FK-19 132220. sz. pályázat támogatásával készült.

² Ezúton is köszönöm Keszeg Vilmosnak, hogy felhívta figyelmemet a jogi néprajz témaköréhez kapcsolódó erdélyi publikációk gazdagságára. A cikkek és tanulmányok az erdélyi néprajztudomány, illetve a Péntek János kezdeményezésére a kolozsvári egyetemen 1990/1991-től indult néprajzi képzés az archaikus kultúrákat, közösségeket a legmodernebb kutatásmódszertannal történő vizsgálatának eredményeit is jól mutatták.

³ A témaválasztásban motivált, hogy olyan szerencsés lehettem, hogy jelen konferenciasorozat eredményeit közreadó kiadványokban már publikálhattam a népi jogéletkutatás (1939–1948) kalotaszegi fejezetéhez és Bónis György kolozsvári jogászprofesszor gyűjtésszervezéséhez kapcsolódóan az elveszett “Kalotaszegi színopszis” nyomába szegődve néhány erdélyi vonatkozású gyűjtés forrásfeldolgozását. Nagy J. 2014.

1948-ban. Első néprajzi gyűjtése a mezőpaniti téli néphagyományokról is Kolozsváron jelent meg 1939-ben.⁴

Mint Nagy Olga életét, szakmai munkásságát értékelve Pozsony Ferenc kiemeli, a kolozsvári egyetemen Gunda Béla tanítványaként professzora ösztönzésére fordult figyelme az erdélyi szöveges folklór gyűjtése felé. Néhány éves kitérőt követően (1945–1951 között Széken volt helyettes tanár) munkahelyei is Kolozsvárhoz kötődtek. Először újságíróként (1952–1958), majd a Román Akadémia kolozsvári folklórintézetének népmesekutatóval foglalkozó kutatójaként (1958–1973) (Pozsony 2007).

Tanulmányom elsősorban a társadalomnéprajzos Nagy Olgát állítja középpontjába, aki egyik első kutatója volt női szerepek közösségi szempontú vizsgálatának, akinek publikációi a cigányság kultúrájának alapos ismeretéről tanúskodnak, és akinek nevéhez köthető az erdélyi falusi társadalom rétegzettségének, a közösségi kultúra sokszínűségének felismerése és kutatása (Pozsony 2007). E monográfiái, tanulmányai nemcsak az erdélyi, de a magyar társadalomnéprajz egészének fontos kutatási eredményeit jelentik, amelyek gazdag anyagából a tanulmány keretei között elsősorban a paraszti értékrend és magatartásformák vizsgálatát vállaló monográfiáját, illetve annak a népi jogérettel foglalkozó fejezetét kívánom elemezni a jogi néprajz mint szemlélet, illetve a jogi néprajz egyik meghatározó, bár igen különbözőképpen definiált „törvény” fogalom használatáról.

A *törvény* fogalmát Nagy Olga több munkájának is címéül választotta (*A táltos törvénye. Népmese és esztétikum*. [Bukarest, 1978], *A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák*. [Budapest, 1989.]) Az általa többször és igen differenciált szövegösszefüggésben használt törvény fogalmát nemcsak a tanulmányban elemzett monográfia címéül választotta, az egyes fejezetekben is megjelenik – eltérő tartalommal és kontextusban. Egyrészt jól látható, hogy kiindulópontjának Tárkány Szücs Ernő a „fent” és a „lent” világát elkülönítő értelmezését (Tárkány Szücs 1981) tekinti (pl. a paraszti erkölcs természete, azaz a „lenti morál” vizsgálata folyamán). Ez határozza meg olvasatában a népi jogélet bemutatása során a népi etika egyes területeit (pl. a paraszti erkölcs természete, törvény és törvényszegés, a paraszti erkölcs közösségi jellege, a közvélemény természete és mechanizmusa alfejeze-

⁴ Nagy O. 1939. (Lejegyezte: Nagy Olga, fg. VIII. o. tan.)

tekben). Másrészt viszont, míg Tárkány Szücs elsősorban és következetesen a „fent”, az állam által alkotott, az írott jog világára használja a „törvény” fogalmát, a „lent” világában pedig mindvégig „az állam által el nem ismert szabálycsoport, a jogi népszokások” uralmáról beszél, Nagy Olga a „lent” világát meghatározó, s nemcsak jogi vonatkozású, de az erkölcsi szabályokra is kiterjesztve használja a törvény fogalmát. A „lenti morál” kapcsán „lenti törvényekről” ír, illetve „törvény és törvényszegés” kérdését elemzi az erkölcsi és a lopás közvéleménybűn vonatkozásában egyaránt (Nagy O. 1989: 234, Tárkány Szücs 1981: 819).

Nehéz számonkérni a néprajz, a népi társadalom kutatóján a következő fogalomhasználatot, hiszen a „fent” világtól eltérően a „törvény” fogalom használata a népnyelvben és a népi gondolkodásban nem kizárólagos. A jogi néprajz, mint interdiszciplináris tudományterület kutatási tárgya éppen a „fent” és a „lent” világát meghatározó jogi vonatkozású normák típusainak elkülönítése, ezek jellemzőinek és egymáshoz való viszonyának meghatározása.⁵

⁵ A jogi néprajz olyan interdiszciplináris tudományterület, amelynek tárgya elsősorban, de nem kizárólag a paraszti társadalom normáinak vizsgálata ún. *komplex módszer* alkalmazásával, felhasználva az írott forrásokon túl a szójhagyományt és a jogi vonatkozású tárgyi emlékeket. A jogi néprajz tárgyát jelentő jogi vonatkozású társadalmi norma lehet *szokásnorma, jogszokás, szokásjog, jogi norma / jogintézmény, jogi népszokás és jogi néphagyomány*. A *szokásnorma* az egyéni normák általános sokféleségében érvényesülő, a közösség által elfogadott, helyesnek tartott magatartásszabály / társadalmi norma. A *jogszokás* a közösség tagjainak kifejezetten jogi jellegű, a törvény által szabályozott „fent” világtól élesen elkülönülő „lent” világa, azaz a társadalom kisebb-nagyobb közösségeinek vélt vagy létező autonómiája alapján alkotott, a közösség által elismert (a hagyomány és szokás erejénél fogva megtartott és öröklődő, szükség esetén azonban a közösség által kényszerített) a mindennapok szervezésére (az életviszonyokban jelentkező érdekeltségek egyveztetésére) szolgáló szokásszerű gyakorlata (pl. jegyesség, alku – Tagányi Károly külön kiemelte, hogy megíratlan, jogi alakba nem öntött jogszokások, szertartások és jelképek alkotják). A *szokásjog (consuetudo)* a kisebb vagy nagyobb közösségek együttélése során kialakult, majd az állam utólag elismert, szankcionált szokásnormát, jogszokást jelenti. A *jogi norma* olyan általános jellegű, kötelező erejű társadalmi norma/magatartásszabály, amelyet az állam, vagy állami szerv alkot, és végső soron állami kényszer biztosítja érvényesülését. A *jogi népszokás* olyan jogi vonatkozású szokás (azaz elsősorban a paraszti) közösségek mindennapi életének meghatározott, ismétlődése következtében az utódokra is átörökölt rendje, amely az állami szabályozásnak csak kiegészítőjeként, színészőjeként vagy csupán jelképes tartalommal él tovább. A *jogi néphagyomány* pedig a már nem gyakorolt, de még ismert jogi vonatkozású szokásoknak, jelenségeknek a folklórban (mese, dal, monda, rege, anekdota, igaz történet), illetve a tárgyi emlékekben történő továbbélése, hagyományozása (Tagányi 1919; Tárkány Szücs 1981: 29–35; Varga 1981; Mezey 2009; Nagy J. 2003, 2009, 2018).

Az 1939–1948-as népi jogéletkutatás⁶ Bónis György vezetésével összeállított kérdőívnek pontjaira adott válaszok a törvény fogalom használatára és értelmezésének a „lent” világát jellemző sajátosságaira, szokás / hagyomány, jogszokás / szokásjog fogalmához való viszonyulására és a népi jogtudatot formáló erejére, szerepére is rámutatnak (Bónis 1939).

Bónis György a kérdőív útmutatójában felhívja a figyelmet arra, hogy a népi jogtudat és a népnyelv a tételes jogtól eltérően nem különíti el élesen, sőt, inkább összemosza a fenti fogalmakat. A jogszokás, szokás/hagyomány és a törvény esetében például nemcsak a népnyelvi megnevezés, de a mögöttük álló értelmezések egymáshoz való viszonyulása sem egységes, s ezen túl flexibilitásukban is eltérő mintázatokat mutatnak. Ennek hátterében pedig a *népi jogtudat*, illetve annak változásmoделlei figyelhetők meg.

S itt válik izgalmassá, hogy Nagy Olga a *törvényként értelmezett változás tükrében elkülöníti a hagyomány modelljeit törvény (szokás / jogszokás) – értékrend – közösség hármásában. A hagyományos kultúra, közösség és értékrend vizsgálata mellett lehetősége nyílt évtizedeken át figyelemmel kísérrni, vizsgálni a hagyományörzés / új hagyományteremtés közösségi modelljeit.*

1. Az *archaikus*, hagyományörző közösségek közé sorolta monográfiájában a *széki és a kalotaszegi modellt* (Inaktelke, Kispetri), amelyek közösségét a település zárttsága, az endogámia, a néphagyományokhoz (pl. viselet, tánc, szokások, népművészet) és az „íratlan törvényeikhez” való ragaszkodás jellemezte (Nagy O. 1989: 23–24).
2. A fentiekől eltérő, *átmeneti*, „*nyitottságukban is értékörző*” modellt jelentett Havad és Mezőpanit közössége, amelyek identitástudatának alapja „egy igen erőteljes közösségtudat, szigorú és kizárólagos erkölcsi kódex” (Nagy O. 1989: 25). A református településen a közös származás, a közös identitás, az eredményes gazdálkodás, az iskolázottság, a közös vallás, a közösségi rend (pl. kaláka,

⁶ A gyűjtés során Papp László szerint „137 község, továbbá 10 járásbíróság, 3 vármegye, 5 táj területére vonatkoznak a jelentések,” Tárkány Szücs Ernő viszont hozzávetőlegesen 340 községre kiterjedőnek tartotta a forráscsoportot (Papp 1948; Tárkány Szücs 1981; Nagy J. 2009; Bognár 2016).

munkaközpontú erkölcs, józanság, racionalitás, közösségi szellem) jelentette a modellképző összetartó erőt.

3. A *felbomlás modelljét* Udvarfalva képen keresztül rajzolta meg Nagy Olga, ahol a városiasodás ígérete a zsellérek számára egyben a felemelkedés lehetőségét is jelentette. A teleülés lakói számára a városi kispolgárság vált mintává, és a falusi közösség tagjai elhagyták korábbi hagyományaikat, szokás- és értékrendjüket (Nagy O. 1989: 30–34).

Az 1939–1948 közötti népi jogéletkutatás forrásanyaga is lehetőséget nyújt hasonló modellképzésre és kutatásra a „lent” világában a közösségi jogtudat vizsgálata során.

A népi jogtudat mintázatai (szokás/hagyomány, jogszokás/szokásjog, törvény)

1. *Archaikus (erősen hagyományőrző) népi jogtudat, amelyben a szokás megegyezik vagy közel azonos a törvénnyel (szokás=’törvény’)*
Jellemzői:

- 1.1. „A szokást, hagyományt tisztelik, követik és hozzá ragaszkodva megszólják és elítélik az attól való eltérést.”⁷ (szokás=törvény)
- 1.2. A tényleges szokásnak törvényszerű ereje van (szokás~törvény)
Vághosszúfaluban például több esetben még a gyűjtés időszakában is a régi helyi „szokás volt a törvény.” E szerint jártak el pl. a szülői ház elosztása során: „a legkisebbel kezdik, az első szobánál, a többiek hátrafelé egy-egy szobát kapnak, a legidősebb a leg-hátsót”.⁸ Izsóf Mária gyűjtőként megjegyezte, hogy még a negyvenes években is visszasírták azt az időt, amikor a közösség büntette meg a törvénynek tekintett szokás megszegőjét, például kizuzmuskálással a táncra őt felkérő legényt visszautasító leányt. És „ilyenkor sóhajtanak, milyen jó is volt régen, amikor nem avatkozott bele a törvény az ilyen ügyekbe, hanem elintézték azt a régi szokás szerint”.⁹

⁷ Nagy J. 2017; Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívum (a továbbiakban: EA) 1186: 1. Öregcsertő (Pest m, Belágyi József kalocsai törvényszéki tanácselnök, 1941)

⁸ EA 1193: 2. Vághosszúfalu (Nyitra vm, Izsóf Mária, 1942)

⁹ EA 1193: 3. Vághosszúfalu

A csíkszeredai és a csíkszépvízi járásban gyűjtött adatok között olvashatjuk, hogy a nép a köznyelvben a szokást a törvénytől ugyan megkülönbözteti – „tisztában vannak azzal, hogy más a törvény és más a szokás”¹⁰ –, de erősen ragaszkodnak szokásaikhoz és azokat tiszteletben tartják. Csíksomlyó községben például 1919 őszén a magyarok ki- és a románok bevonulását követően „a lakosság egy nagyobb népgyűlésen egyhangúlag elhatározta, hogy peres ügyeiket az általuk választott községbeliekkel testvériesen fogják elintézni” – és így is tettek. A gyűjtő feljegyezte, hogy „a szokásnak nagy jogi jelentőséget tulajdonítanak”, és ha „valaki veszélyezteti az általuk bevett és követett szokást, ezen szokás védelmében perre mennek, „ügyvéd kézre” adják” az ügyet. Azt tartják, „»inkább az ügyvédek egyék meg«, minthogy a másiknak maradjon valami haszna a szokás megsértéséből.”¹¹

2. *Átmeneti (változóban lévő) népi jogtudat*, amelyben a jogi jelentőségű szokás (jogszokás) és az olyan jog, melynek alapja, ereje a szokásban van (szokásjog) csak a törvénnyel vagy rendelettel nem szabályozott viszonyokban él.

Jellemzői:

2.1. A legplasztikusabban Quiricó Pál betétszerkesztő bíró foglalja össze szentgáli gyűjtésében a változófélben lévő népi jogtudat sajátos vonásait. Számos példát sorol fel, amelyekből kirajzolódik – és nemcsak az említett Veszprém megyei kismemesek lakta településen –, hogy „az életviszonyokat szabályozó törvények és fontosabb általános jelentőségű rendeletek lassan, de biztosan átmennek a köztudatba és kiszorítják az esetleg ellenkező szokást, illetve az ilyeneken alapuló szokásjogi szabályt”.¹²

2.2. Quiricó felhívja a figyelmet arra is, hogy vannak olyan helyzetek, időszakok és történések, amelyek sajátosan befolyásolják a változás folyamatát. „Természetes, hogy nem mennek át a köztudatba az újabb viszonyok, különösen a mostani háborús rendkívüli

¹⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Igazságügyminisztérium iratai (a továbbiakban: MNL OL IM) 579. Jogi népszokások gyűjtése 1938–48. I–II: 1. Csíkszeredai és Csíkszépvízi járás (Csík vm, Dr. Puskás Levente és társai, 1942)

¹¹ MNL OL IM 579: 1. Csíkszeredai és Csíkszépvízi járás

¹² EA 1179: 4. Szentgál (Veszprém vm, Dr. Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1944)

jogviszonyok rendezésére szükséges, szinte »gyárilag« készülő és csak ideiglenes jellegű és jelentőségű, túlnyomóan közigazgatási szabályozó rendeletek. Egyébként is ezek a mindennapi viszonyokat nem nagyon érintik, de amelyek érintik – így például a termés beszállítási és árszabályozási rendelkezések –, azokat hamarosan megjegyzik, de csak túrt és kényszerítő szabálynak tekintik.” S bár Quiricó megjegyzi, hogy az ilyen és ehhez hasonló szabályok tovább korlátozzák a közösség szokásjogának érvényesülését, mégis hisznek abban, „hogy a különleges, kivételes körülmények elmúlása után ismét visszaáll a régi rend, a nagyobb szabadság, szabadabb rendelkezési jog, és ezzel együtt jogviszonyaiknak a saját maguk által jónak tartott szabályozása – lehetőleg úgy, amint ők szokták, és amint ők tartják megfelelőnek”.¹³

2.3. Ennek az átmenetiségnek sajátos jellemzője, hogy a „lent” közösségi szokásrendje bár már nem kizárólagos, illetve folyamatosan veszít dominanciájából a „fent” jogával szemben, még mindig számottevő és meghatározó. A törvények és a fontosabb rendelet elsőbbségét például már elfogadják saját szokásaikkal szemben, viszont még az „állami vagy önkormányzati hatóságok által hozott jogszabályokkal nem szabályozott viszonyaikban a szokást tartják elsősorban követendőnek”.¹⁴ Bár ezek „kötelező erejét is elismerik – mind magukra, mind másra kötelezőnek tartják az ily szokást –, sőt, ebből lassan és nehezen engednek még akkor is, amikor közhatalmi rendelkezés más, és a szokással ellenkező szabályt hoz”.¹⁵

2.4. „A fent írt viszonyokban saját elsőfokú közigazgatási és bírói jogot gyakorló hatóságai gyakran ítéleznek, illetve határoznak a fennálló szokás figyelembe vételével. Szerintük a helyes és szükséges szokásjog követése: szinte becsületpróba. Tisztességes és becsületes ember belátja az ily szokás helyességét, alkalmazkodik a többséghez még akkor is, ha esetleg neki egyénileg nem kedve-

¹³ EA 1179: 5. Szentgál (Veszprém vm, Dr. Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1944)

¹⁴ EA 1179: 5. Szentgál (Veszprém vm, Dr. Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1944)

¹⁵ EA 1179: 5. Szentgál (Veszprém vm, Dr. Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1944)

zó az adott esetben, de belátja, hogy a köz érdekében éri a szokás szerinti cselekvés vagy eltérés vagy tartózkodás.”¹⁶

- 2.5. Az átmenetiségre jó példa, hogy a Zala megyei Tormaföldén, amint azt Németh József betétszerkesztő bíró feljegyezte, „a törvénnyel ellenkező szokástól csak akkor térnek el, ha a törvény az esetleg helytelen szokást megszünteti és további gyakorlását büntetni rendeli. Ha – mint mondani szokták – a törvény csak papíros, a szokások pedig célravezetőbbek, úgy megmaradnak azok mellett.”¹⁷

3. *Modern (már nem hagyományőrző) népi jogtudat*, amely a jogi jelentőségű szokást (szokást, jogszokást) általában nem értékeli és annak jelentőséget csak igen kis mértékben tulajdonít.

Jellemzői:

- 3.1. Quiricó Pál jó szemmel jegyezi meg, hogy a Veszprém megyei, nemesek lakta Szentkirályszabadján a közösségi jogszokásokat a gyűjtés időszakában már teljesen háttérbe szorítják a jogszabályok. „A szokás jelentőségét csak a társadalmi életben ismerik el, de ott is csak addig a határig, amíg nem ellenkezik az általános erkölcsi felfogással. A szokás sohasem válhat törvényerejűvé, kötelezővé.”¹⁸
- 3.2. „Felfogásuk a jogszokás tekintetében: mindenre van törvény és szabály, amire mégsem volna, abban döntsön a törvényes bíróság, vagy pedig hozzon a törvényhozás szabályt.”¹⁹
- 3.3. „A szokásnak felfogásuk szerint csak éppen annyi a jelentősége, hogy az lehet egyesek vagy többek érdekében álló, de sohasem lehet valakinek, valaminek a megtevésére vagy eltérésére kötelezni csak azért, mert mások szokás szerint cselekedtek vagy szokás szerint eltértek valamt.”²⁰
- 3.4. Mindezekből következően általános vélekedés, hogy a jogi jelentőségű szokásnak szankciója nem lehet.²¹

¹⁶ EA 1179: 5. Szentgál (Veszprém vm, Dr. Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1944)

¹⁷ EA 1189: 3–4. Tormafölde (Zala vm, Németh Pál ktv-i betétszerkesztő bíró, é.n.)

¹⁸ EA 1200: 1. Szentkirályszabadja (Veszprém vm, Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1943)

¹⁹ EA 1200: 1. Szentkirályszabadja (Veszprém vm, Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1943)

²⁰ EA 1200: 2. Szentkirályszabadja (Veszprém vm, Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1943)

²¹ EA 1200: 2. Szentkirályszabadja (Veszprém vm, Quiricó Pál betétszerkesztő bíró, 1943)

Társadalomnéprajzi monográfiájában Nagy Olga értékutakat folytat – a jogi néprajzra is jellemző *komplex szemlélettel* vizsgálva törvény (szokás/jogszokás) – értékrend – közösség kapcsolatrendszerét. A „lent” „mikro” világa, a mindennapi élet kauzalitása felől közelít, a jogi néprajz komplex módszerével egyezően szélesebbre vonja a kutatás során használt módszerek körét. A terepmunka, a kérdőívés és az interjú mellett a történeti források használata is megjelenik, az írott források kibővülnek a szájhagyománnyal és a tárgyi emlékekkel. Mindezek tükrében Nagy Olga *A törvény szorításában* munkája nemcsak címében, struktúrájában, de kutatási tárgya és komplex vizsgálati módszere révén is meghatározó műve nemcsak a kolozsvári, az erdélyi és a magyar társadalomnéprajz kutatástörténetének. Ezen túl a jogi néprajz formálódó kutatási területének is fontos állomása, tájékozási pontja.

Szakirodalom

Bognár Szabina

2016 *A népi jogélet kutatása Magyarországon*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest.

Bónis György

1939 *I. sz. kérdőív a magyar jogi néphagyományok összegyűjtéséhez*. Magánkiadás, Budapest.

Mezey Barna

2009 Szokásjog és szokás határán: jogszokások. In: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra (szerk.): *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. I. ELTE Jogi Kari Tudomány. Eötvös Kiadó, Budapest, 13–26.

Nagy Janka Teodóra

2003 A magyar jogi néprajzkutatás eredményei és alternatívái. In: Tárkány Szücs Ernő: *Magyar jogi népszokások*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 851–862.

2009 A jogi néprajz a hazai kutatások tükrében. In: Mezey Barna – Nagy Janka Teodóra (szerk.): *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet: Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. I. ELTE Jogi Kari Tudomány. Eötvös Kiadó, Budapest, 83–96.

- 2014 A magyar népi jogéletkutatás és az erdélyi gyűjtések (1939–1948)
In: Keszeg Vilmos – Szász István Szilárd – Zsigmond Júlia (szerk.):
Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 22. Néprajzi intézmények, kutatások, életpályák. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve, Kolozsvár, 95–108.
- 2017 Jogi alapfogalmak, jogelvek a magyar népnyelvben (és népi jogtudatban) az 1939–1948 közötti népi jogéletkutatás forrásanyaga alapján. *Jogtörténeti Szemle* XIX. (3) 64–70.
- 2018 A jogi népeletkutatás (1939–1948) nemzetközi előzményei, elméleti és módszertani kérdései, eredményei a hazai interdiszciplináris tudományfejlődésben. In: Nagy Janka Teodóra (szerk.): *A jogtörténet új forrásai.* (Jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kiskönyvtár 8.) Pécsi Tudományegyetem, KPVK, Szekszárd, 251–316.
- Nagy Olga
- 1939 Mezőpanit. In: Makkai Endre – Nagy Ödön (szerk.): *Adatok téli néphagyományok ismeretéhez.* (Erdélyi Tudományos Füzetek, 103.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 122–129.
- 1978 *A táltos törvénye. Népmese és esztétikum.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- 1989 *A törvény szorításában. Paraszti értékrend és magatartásformák.* Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Papp László
- 1948 *Vezérfonal a népi jogélet kutatásához.* Néptudományi Intézet, Budapest.
- Pozsony Ferenc
- 2007 A varázsmesétől a mítosztalan falukutatásig. *Korunk* 3. folyam XVIII. (4) 71–74.
- Tagányi Károly
- 1919 *A hazai élő jogszokások gyűjtéséről.* I. A családi és öröklési jogszokások. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest.
- Tárkány Szücs Ernő
- 1981 *Magyar jogi népszokások.* Akadémia Kiadó, Budapest.
- Varga Csaba
- 1981 Népi jogszokástól a jogi népszokásig. *Jogtudományi Közlöny* XXXVI. 3. 880–886.

Kéziratos források**Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívum**

EA 1179 Quiricó Pál: Jogi néphagyományok (Szentgál, 1947)

EA 1186 Belágyi József: Jogi néphagyományok (Öregcsertő, 1941)

EA 1193 Izsóf Mária: Jogi néphagyományok, népszokások (Vághosszúfalu, 1942)

EA 1200 Quiricó Pál: Jogi néphagyományok (Szentkirályszabadja, 1947)

MNL OL IM = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, Igazságügyminisztérium iratai

MNL OL IM 579. Jogi népszokások gyűjtése 1938–48. I–II.

Utilizarea și interpretarea conceptului legii în monografia *A törvény szorításában* a lui Olga Nagy. Contribuții clujene la istoria etnografiei juridice maghiare

Studiul contribuie la nuanțarea istoriei etnografiei juridice, analizând monografia lui Olga Nagy. În acest volum sunt delimitate trei modele ale tradiției ca „lege”: 1. societatea arhaică (păstrătoare a tradiției), 2. societatea în tranziție (deschisă și păstrătoare a tradiției în același timp), 3. societatea în modernizare (în destrămare). Această tipologie este susținută de cercetările efectuate în perioada 1939–1948, care urmăreau relația dintre legislația tradițională (populară) și cea oficială. Astfel, conștiința juridică a comunităților poate fi categorizată ca 1. arhaică (păstrătoare a tradiției), unde tradiția are statut de lege; 2. de tranziție (în schimbare), dacă tradiția se utilizează numai în lipsa reglementărilor legislative; 3. modernă (ne-tradițională), unde legislația oficială este exclusivă, tradițiile nu mai au autoritate. În privința subiectului și a metodei ei complexe de cercetare, monografia lui Olga Nagy este o piatră miliară în istoria etnologiei clujene și a etnografiei juridice maghiare.

Usage and Interpretations of the Term “Law” in Olga Nagy’s Monographic Book “Constricted by Law”. Supplementary Data on the History of Hungarian Legal Ethnography Research from Cluj

The present study aims to review the results of legal ethnography research in Transylvania, as well as on researchers active in the area. It further focuses on the monographic work of Olga Nagy on social ethnography, especially its chapter concerning legal folk life and the legal ethnographic approach present in the work. Olga Nagy describes a model for the classification of traditions based on their relationship

to the term “law” and its changes. In this model, communities are then labelled as 1. archaic (very traditional), 2. transitional (traditional, but open) or 3. modern (eroded) according to their interpretation of rules and traditions (traditions, legal traditions and laws), values and the importance of community. The above mentioned model can be adapted to identify patterns of legal consciousness in Hungarian legal folk life sources collected between 1939 and 1948. The dimension determining classification in this case would be the power and relationship of laws from the “world above” and traditions in the “world below”. Legal consciousness of communities could then be labelled as 1. archaic (very traditional) if legal traditions are considered equal to laws and have the same strength; 2. transitional (changing) if legal traditions take effect only if there is no law regulating a matter; or 3. modern (not traditional) if only laws are kept and legal traditions do not have any effect. Olga Nagy’s monographic book is an important milestone in the history of social ethnography in Cluj and of Hungarian legal ethnography research.

